

Merijärven kunnan Koivupuhdon koulun esiopetussuunnitelma

”Miten autamme kasvavaa
lasta löytämään itsensä,
voimavaransa, vahvuutensa
ja heikkoutensa ja
minkälaisen maailman
hänelle valotamme?
Onko lapsella mahdollisuus
olla tutkimusmatkailija ja
maailma ihmeitä täynnä?”

Sisältö

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

- 1.1 Tehtävä
- 1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

2 Esiopetuksen toteuttaminen

- 2.1 Esiopetuksen järjestäminen
- 2.2 Oppimiskäsitys
- 2.3 Oppimisympäristö
- 2.4 Työtavat

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

- 3.1 Eheyttäminen
- 3.2 Keskeiset sisältöalueet
  - 3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus
  - 3.2.2 Matematiikka
  - 3.2.3 Etiikka ja katsomus
  - 3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto
  - 3.2.5 Terveys
  - 3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys
  - 3.2.7 Taide ja kulttuuri
  - 3.2.8 Musiikki

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

- 4.1 Esiopetuksen yleinen tuki
- 4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki
- 4.3 Esiopetuksen erityinen tuki
- 4.4 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa
  - 4.4.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma
  - 4.4.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

- 5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

- 5.1.1 Erityisopetus
- 5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

5.2 Esiopetuksen muu tuki

- 5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa
- 5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

- 5.3.1 Oppilashuolto
- 5.3.2 Turvallisuuden edistäminen
- 5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen
- 5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy

- 6.1 Saamenkieliset
- 6.2 Romanikieliset
- 6.3 Viittomakieliset
- 6.4 Maahanmuuttajat
- 6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus
- 6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy

7 Arviointi

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä

elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

2 Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja

muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä erityisesti alkuopetuksen, terveydenhoitajan, psykologin sekä muiden lapsen kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

Merijärvellä esiopetusta annetaan yhdessä ryhmässä Koivupuhdon koululla. Esiopetusryhmässä on yksi opettaja ja tarvittaessa avustaja. Kunnassamme esiopetukseen osallistuvien määrä ikäluokastaan on lähes 100%. Lapset tulevat esiopetukseen pääasiassa kotihoidosta, jolloin aikaisempaa kokemusta ryhmässä olemisesta ei välttämättä ole. Kunnassamme annetaan tällä hetkellä Kalajoen kaupungin sosiaalitoimen alaista perhepäivähoitoa ja ryhmäperhepäivähoitoa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimis-ympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsi-keskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimis-motivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilma-piiri.

Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

2.4 Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan

syysseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta.

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämäntilanteeseen ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyneet kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapa määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut,

yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyritysten avulla.

Tavoitteet

- Äidinkielen ydintavoitteena on toimivan, vuosi vuodelta laajenevan ja syvenevän kuuntelu-, puhe-, luku- ja kirjoitustaidon saavuttaminen.
- Lapsen kielelliset valmiudet kehittyvät siten, että halu, rohkeus ja taito ilmaista itseään, tunteitaan ja ajatuksiaan sekä halu kommunikoida ympäristönsä kanssa ja hallita omaa elämää säilyvät.
- Kielellinen tiedostaminen vahvistuu, kuuntelu- ja keskittymistaito kehittyvät, sekä sana- ja käsitevarasto laajenevat
- Lapsi kiinnostuu satujen, kertomusten, runojen, lorujen ja näytelmien kuuntelemisesta, niiden sepittämisestä ja eläytyvästä esittämisestä.
- Kirjallisuuden, teatterin ja joukkoviestimien avulla lapsi laajentaa kokemuksiaan ja mielikuvitustaan saaden elämyksiä.
- Lapsi tutustuu omaan ja vieraisiin kulttuureihin, arvostaa niitä ja hyväksyy erilaisuuden.

Sisällöt

Kuunteleminen

0-1-2 -luokilla

- kuuntelu- ja keskittymistaidon kehittäminen
- kuuntelun harjoittaminen mahdollisimman monipuolisesti
- keskittymisharjoitukset
- hiljaisuuden kokeminen
- äänten kuuntelu
- kuulomuistin harjoittaminen
- annettujen ohjeiden kuunteleminen ja ohjeen mukaan toimiminen
- kirjoista kiinnostuminen

Puhuminen ja ilmaisu

0-1-2 -luokilla

- rohkeus ilmaista itseään muut huomioon ottaen
- puheen kehittäminen puhemotoriikkaa ja artikulointia harjoittamalla, sekä puheen sisältöä, sanastoa, rakennetta, sävyä ja johdonmukaisuutta kehittämällä.
- sana- ja käsitevaraston laajentaminen
- äänenkäytön hallinta ja hillintä
- puheenvuoron pyytäminen ja odottaminen
- kyseleminen ja vastaaminen
- keskusteleminen
- ilmaisu ja viestintätaitojen kehittäminen

Lukeminen

luokat

- leikkilukeminen 0-1
- lukusuunta 0-1
- aakkosiin tutustuminen 0-1
- kirjaimilla leikkiminen 0-1
- kirjaimen ja äänteen yhdistäminen 0-1
- lukemisesta kiinnostuminen 0-1-2
- kirjoitetun tekstin esillä olo 0-1-2

Kirjoittaminen

luokat

- motoriset harjoitukset 0-1-2
- kynän käyttö 0-1-2
- kirjoitussuunta 0-1
- mallikirjoittaminen 0-1
- aakkoset 0-1
- omat jutut piirtäen 0-1
- kirjoittamisesta kiinnostuminen 0-1
- sanelutehtävät (tason mukaan) 0-1-2
- omat jutut kirjoittaen 0-1-2

Kielentietoisuuden kehittäminen

0-1-2 -luokilla

- riimittäminen
- loruilu ja rytmittäminen
- sanoilla ja lauseilla leikkiminen vertailemalla sanojen ja lauseitten pituuksia, tutustumalla erilaisiin sanoihin, kuuntelemalla äänneitä, luokittelemalla sanoja ja kehittämällä lausetajua, vieraan kielen kuuleminen

Tutustutaan lastenkirjallisuuden eri muotoihin:

- kuvakirjat
- sadut, kertomukset
- runot, lorut
- tietokirjat

Tutustutaan kirjastoon ja sen käyttämiseen

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittymisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

Tavoitteet

- Lapsi ymmärtää keskeiset matemaattiset peruskäsitteet, matemaattinen ajattelu kehittyy ja myönteinen asenne matematiikkaa kohtaan muodostuu.

- Lapsi löytää ja omaksuu leikin, toiminnan, pelien ja keskustelujen avulla matemaattisia käsitteitä, termejä, symboleja ja periaatteita sekä osaa soveltaa niitä yksinkertaisissa ongelmaratkaisutilanteissa.
- Lapsen kyky hahmottaa avaruutta kehittyy, ja hän havaitsee, tunnistaa ja osaa kuvata geometrisia kappaleita ja kuvioita.

Sisällöt

- visuaalinen vertailu
- luokittelu
- mittaaminen
- luvut 0-10
- enemmän-vähemmän
- ympyrä, kolmio ja nelikulmio
- piste ja viiva
- suunta, sijainti, vasen - oikea, ennen - jälkeen
- rivi, jono
- kellonajat (puoli/tasan)
- aikakäsitteitä (eilen, tänään, huomenna)
- viikonpäivät, kuukaudet, vuodenaajat
- tavallisten rahojen tunnistus- ja käyttöharjoituksia

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoisia elämäkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä,

esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Uskontokasvatuksen tavoitteena on mahdollisuus kohdata uskuntoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Tavoitteet:

- Lapsessa kehittyy rakkaus ja vastuu lähiympäristöä, kotiseutua, kotimaata ja sen ihmisiä, kulttuuria ja luontoa kohtaan.
- Lapsi suhtautuu kielteisesti väkivaltaan.
- Lapsi oppii itsehillintää ja ilmaisemaan tunteitaan hyväksyttävällä tavalla.
- Lapsi ymmärtää käyttäytymisen syitä ja seurauksia sekä anteeksipyyttämisen ja anteeksisaamisen merkityksen ihmisten välisissä suhteissa.
- Lapsi saa kokemuksia, jotka ohjaavat häntä inhimillisyyteen ja oikeuden- mukaisuuteen sekä opettavat häntä auttamaan muita ja ymmärtämään, mikä on hyvää, oikeaa ja rehellistä yksilön ja yhteisön kannalta.

Uskonnolliset tavoitteet:

- Lapsi pääsee osalliseksi juhlapyhien perinteestä ja hän saa tietoa kristinuskon keskeisestä sisällöstä ja kulttuuriperinnöstä.
- Lapsi oppii etsimään vastauksia uskonnollisiin kysymyksiin.
- Lapsi oppii suhtautumaan kunnioittavasti uskonnolliseen vakaumukseen ja erilaisiin katsomustapoihin.
- Lapsi oppii uskonnollisia lauluja ja leikkejä.
- Lapsi oppii hiljentymään.

3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymis-tapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystä monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttelemällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan

opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpäiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Tavoitteet:

- Lapsi ottaa toiset huomioon ja toimii yhdessä.
- Lapsi kunnioittaa luontoa.
- Lapsi arvostaa kotiseutuaan.
- Lapsen valmiudet tunnistaa erilaisia kasveja ja eläimiä kehittyvät
- Lapsi osaa selittää tavallisimpia luonnonilmiöitä ja ymmärtää niiden syy- ja seuraussuhteita.
- Kotiseututietous ja Merijärven alueen tuntemus lisääntyy.
- Lapsi oppii tekemällä.
- Luodaan perusta sille, että lapsi etsii tietoa ja osaa soveltaa sitä

Sisällöt:

Luonto ja ympäristö aiheena on hyvin laaja kokonaisuus. Seuraavat sisältöalueet on esitetty luettelonomaisesti siten, että tilaa jää asiasisältöjen vapaalle soveltamiselle ottaen huomioon lapsen kehitystason ja oppimisedellytykset.

- Koulun alkaa
  - uudet ystävät
  - lähiympäristö
  - turvallinen koulutie
  - yhdessä toimiminen
- Kesästä syksyyn
  - kesämuistot
  - luonnon muuttuminen
  - puutarhan ja metsän sato
  - eläimet syksyllä
- Minä
  - terveydestä huolehtiminen
  - hygienian ja terveellisen ruoan merkitys
  - erilaiset ihmiset, muiden maiden lapset
- Kotimaani ja kotikaupunkini

- Joulu

- Maapallomme ja aurinko
  - aikakäsitteet
  - kello
  - vuorokausi, viikonpäivät, kuukaudet, vuodenaajat, vuosi
  - yö ja päivä
  - aurinko valaisee ja lämmittää

- Talvi
  - havaintoja talvesta
  - talvileikit ja -harrastukset
  - eläimet talvella

- Miten ennen elettiin
  - mitä vanhat esineet kertovat
  - vanhat tavat ja perinteet
  - Kalevalan päivä

- Säästämme luontoa
  - luonnonsuojelu
  - kierrätys, vanhasta uutta
  - roskaaminen, tuhlaaminen, roskien lajittelu

- Luonnonilmiöitä
  - tutkimme, kokeilemme
  - vesi, voima, magneetti

- Kevät
  - luonnon herääminen
  - muuttolinnut
  - pääsiäinen, vappu, äitienpäivä

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla

myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistyksen välisestä tasapainosta.

Tavoitteet:

- Lapsi oppii liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.
- Lapsi oppii terveelliset elämäntavat.

Sisällöt:

- henkilökohtainen hygienia
- liikunnan tärkeys
- tapakasvatus
- terveelliset ja hyvät ruokailutavat
- asiallinen pukeutuminen
- nautintoaineet
- riittävä yöuni

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Tavoitteet:

- Lapsi kokee liikunnan iloa.
- Perustaidot vakiintuvat.
- Lapsi oppii yhteistyötaitoja.

- Lapsi ottaa toiset huomioon ja arvostaa heitä.
- Lapsi oppii noudattamaan pelien sääntöjä.
- Lapselle kehittyy myönteinen minäkuva.
- Lapsi oppii tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan.

Sisällöt:

- Voimistelu
  - perusvoimistelu (ryömiminen, konttaaminen, kävely, juoksu, hyppy, kuperkeikka, kieriminen, kiipeäminen, riippuminen, muodostelmat, jono, rivi, piiri)
  - välinevoimistelu (hernepussit, pallot, hyppynarut)
  - telinevoimistelu (keinu, patjat, penkit, puolapuut, renkaat, köydet, ponnistuslauta)
  - satuliikunta
  - musiikkiliikunta
  - luova liikunta

- Palloilu
  - vierittäminen
  - heitto ja kiinniotto
  - pallon lyönti kädellä
  - potku
  - palloleikit ja viitepelit
  - yläkauttaheitto
  - tarkkuusheitto

- Luonto- ja seikkailuliikunta
  - suunnistusta koulun piha-alueella
  - retket
  - ulkoleikit

- Yleisurheilu
  - pituushyppy (ponnistus yhdellä jalalla)
  - juoksu (pysyminen omalla juoksuradalta)
  - pallonheitto

- Uinti
  - veteen totuttautuminen uimahallissa

- pinnan alla käyminen
  - vesileikit
  - sukellus silmät auki
  - liuku
  - potku
  - uinnin alkeistaidot
- Hiihto
- välineiden oikea käyttö
  - sauvaote, siteiden kiinnitys
  - omista välineistä huolehtiminen
  - tasapainon hallinta
  - kaatuminen ja ylösnousu
  - loivan mäen nousu ja lasku
  - hiihtoleikit.
  - erilaisia hiihtotapoja
- Luistelu
- turvallisuudesta huolehtiminen (kypärä päähän)
  - omista välineistä huolehtiminen
  - nauhojen sitominen
  - tasapainon hallinta
  - liuku ja potku
  - kaatuminen ja ylösnousu
  - pysähtyminen ja jarrutus
  - eteenpäin luistelu
  - luisteluleikit

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisu harjaantuvat.

Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aisti-herkkyyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esine-ympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Tavoitteet:

- Lapsi osaa käyttää erilaisia materiaaleja, välineitä ja tekniikoita.
- Lapsi osaa itse suunnitella luovasti työtään.
- Lapsi osaa työskennellä itsenäisesti, oma-aloitteisesti ja pitkäjänteisesti.
- Lapsi osaa tarkastella rakentavasti omaa ja toisten työtä.
- Lapsi saa onnistumisen elämyksiä.
- Lapsi huolehtii työympäristöstä. (siivoaa jälkensä)
- Lapsi ottaa huomioon muut, auttaa muita ja osaa työskennellä ryhmässä.

Sisällöt:

Ompelu	Lankatyöt	Tekninen työ
-etupistot -vohvelipujotus -muuta pistoja	-palmikointi -kierretty nyöri -sormivirkkaus	-sahaaminen -naulaaminen -maalaaminen -hiominen -rakentelu

Kuvataide

Tavoitteet:

Kuvan avulla lapsi

- saa elämyksiä ja kokemuksia
- oppii havainnoimaan ympäristöään
- oppii tarkkailemaan itseään
- oppii näkemään itsenäisesti
- oppii ilmaisemaan itseään

Sisällöt esiopetuksessa ja alkuopetuksessa

Piirtäminen	Maalaaminen	Grafiikka
<ul style="list-style-type: none"> - rohkaisua kaikenlaiseen piirtämiseen - piste, viiva - viivan erilaiset muodot - piirtäminen erilaisin piirtimin	<ul style="list-style-type: none"> - rohkaisua maalaamiseen erilaisilla siveltimillä ja väreillä. - värien sekoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> - kuulamaalaus - sabloonapainanta - sormitöpötys ja kuviopainanta

Muotoilu	Askartelu	Lanka- ja ompelutyöt
<ul style="list-style-type: none"> - muovailumassat - muovailuvaha - savipeukalointi - itsevalmistetut massat - makkaratekniikka - levytekniikka - savi-, kipsi, ja liisterityöt - hiekka, lumi ja jää	<ul style="list-style-type: none"> - taittelu - leikkaaminen - repiminen - värittäminen - liimaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - huovutus - pujottelut - ompelukuvat - luonnonmateriaalit - paperinvalmistus + maalaus

Kuvaviestintä	Taidekuva
<ul style="list-style-type: none"> - syntymäpäiväkortit - juliste - erilaiset kortit - sarjakuva 	<ul style="list-style-type: none"> - kerrontaa ja katselua - tunne-elämyksiä - näyttelyt - taidekuva opetuksen pohjana uskonnossa ja muissakin aiheissa

3.2.8 Musiikki

Lapsen rytmien, melodien ja auditiivien hahmottaminen kehittyvät liikunnan, laulun, soiton ja kuuntelun avulla. Hän tottuu musiikilliseen ilmaisuun sekä yksin että ryhmässä ja nauttii siitä.

Tavoitteet:

- Lapsi suhtautuu myönteisesti ja luovasti musiikkiin.
- Lapsi oppii kuuntelemaan musiikkia sekä ilmaisemaan itseään monipuolisesti sen avulla.
- Lapsi saa musiikkikokemuksia ja elämyksiä, jotka tukevat tasapainoisen tunne-elämän ja myönteisen minäkuvan kehittymistä.
- Lapsi tutustuu erilaisiin soittimiin sekä omaan kehoonsa monia mahdollisuuksia tarjoavana soittimena.

Sisällöt:

- Laulaminen
  - aihepiirit läheltä lapsen maailmaa
  - monipuolisesti sekä helppoja (pienellä sävelalueella) että vaikeampia lauluja.
  - kysymys-vastaus -lauluja (Onko täällä ... ?)
  - tutti - soolo (yhdessä - yksin)
  - kaikulaulu uuden laulun oppimisessa
  - ääniharjoitusleikkejä
  - voimakkuuden vaihtelu (hiljaa, voimakkaasti)

- Rytmiiin tutustuminen
  - perusrytmi koetaan liikkuen, leikkien sekä keho- ja eri soittimia käyttäen
  - sanarytmi (lorut, nimirytmit)
  - taa, titi -leikin ja liikunnan avulla taputtamalla ja soittamalla
  - hidas ja nopea rytmi, hidastuva ja nopeutuva (mielikuvat)

- Liikkuminen
  - piiri- ja parileikkejä
  - vapaata liikkumista musiikin mukaan
  - rytmin kokeminen liikunnan avulla
  - säveltason kokeminen kehon avulla

- Kuunteleminen
  - ympäristön äänet
  - tunnistetaan soittimien ääniä
  - opitaan keskittymään lyhyinä jaksoina kuuntelemiseen sekä leikin avulla
  - musiikkisadut
  - keksitään tarinoita kuullusta musiikista ja maalataan musiikin luomia mielikuvia

- Soittaminen: tutustutaan ja nimetään rytmisoittimet
  - oikea soittotapa
  - yhteissoittaminen, soitetaan vuorollaan soitinryhmät kerrallaan
  - tutustuminen kanteleeseen, laattasoittimiin ja kellopeliin
  - elävöitetään tuttuja lauluja soittamalla

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonais-valtaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. **Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen.** On tarpeen havaita sekä lapsen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelyinä.

Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtö-kohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

Yleisen tuen tavoitteena on ehkäistä ja poistaa oppimisen esteitä sekä näin ollen vähentää oppilaiden tarvetta erityiseen tukeen. Tukemalla riittävän varhain ja nopeasti, missä vaiheessa tahansa lapsen tai nuoren koulupolulla, pyritään ennaltaehkäisemään mahdollisia ongelmia ja pysäyttämään niiden syveneminen. Tähän työhön osallistuvat kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset kotona, terveydenhuollossa, sosiaalisuudessa, päivähoitossa ja koulussa. Erilaisia tukimuotoja ovat esim. eriyttäminen, joustavat ryhmittelyt, tiimiopettajuus, samanaikaisopetus, kodin ja koulun yhteistyö, oppilaan ohjaus, oppilashuollon tuki, oppimissuunnitelma, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, kerhotoiminta, iltapäivätoiminta, apuvälineet, avustajapalvelut, ohjaus- ja tukipalvelut.

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua

tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen

liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tehostetun tuen tavoitteena on tehostaa yleisiä tukitoimenpiteitä määrällisesti ja laadullisesti. Tavoitteena on tukea oppimista, kasvua ja kehitystä sekä ehkäistä ongelmien kasvamista ja kasautumista. Tällä voidaan vähentää oppilaiden tarvetta erityiseen tukeen ja mahdollistaa myös siirtyminen jälleen yleisen tuen piiriin.

Taulukossa kuvataan tuen eteneminen ja vastuun jakautuminen siirryttäessä yleisestä tehostettuun tukeen.

Tuen tarve ja toimenpiteet

Toteutus/vastuu (vastuuhenkilö tummennettu)

Tarve tehostetulle tuelle	
→ Opettaja arvioi tilannetta huoltajien ja mahdollisesti lapsen itsensä kanssa.	esiopettaja erityisopettaja
→ Opettaja tekee asiasta kirjallisen pedagogisen arvion joka käsitellään oppilashuoltoryhmässä.	esiopettaja erityisopettaja
→ Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään oppilashuoltoryhmässä.	oppilashuoltoryhmä
→	esiopettaja

Oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma yhteistyössä kodin ja koulun kanssa. Oppilas on osallisena suunnittelussa ikäkautensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Erityisopettaja voi olla suunnittelutyön tukena oppilaalle sopivien tukimuotojen löytämiseksi.	erityisopettaja
→ Oppilaan oman oppimissuunnitelman mukainen opetuksen toteuttaminen hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.	esiopettaja erityisopettaja
→ Opiskelun ja oppimisen säännöllinen seuranta ja arvioiminen, suunnitelman tarkistaminen tarvittaessa.	esiopettaja erityisopettaja
→ Oppimissuunnitelman mukaisen opetuksen jatkaminen, suunnitelman päivittäminen, tuen vahvistaminen edelleen, tai päätös jatkaa opetusta ilman oppimissuunnitelmaa ellei tähän ole enää selkeää tarvetta. Jos tarvetta tehostettuun tukeen ei ole, asia käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen oppilashuoltoryhmässä.	esiopettaja erityisopettaja oppilashuoltoryhmä

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvu-ympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityis-opetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilas on aina erityistä tukea saava. Hänen kohdallaan ei edetä pedagogisen arvioin tai tehostetun tuen kautta edes ensikertaista erityisen tuen päätöstä tehtäessä. Hänelle tehdään sekä päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta että erityisestä tuesta.

Taulukossa kuvataan tuen eteneminen ja vastuun jakautuminen siirryttäessä tehostetusta erityiseen tukeen.

Tuen tarve ja toimenpiteet

**Toteutus/vastuu
(vastuuhenkilö tummennettu)**

Tarve erityiselle tuelle	
<p>→</p> <p>Kun yleisen ja tehostetun tuen käytänteitä on toteutettu oppimissuunnitelman mukaisesti riittävän kauan ja ne vaikuttavat riittämättömiltä, tarkastellaan tilannetta yhteistyössä kodin ja oppilaan itsensä kanssa (lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden). Tilanteesta tehdään moniammatillisesti pedagoginen selvitys, jota pääsääntöisesti täydennetään psykologisella tai lääketieteellisellä tai vastaavalla sosiaalisella asiantuntijalausunnolla.</p>	<p>esiopettaja</p> <p>erityisopettaja/</p> <p>rehtori</p> <p>oppilashuoltoryhmä</p>
<p>→</p> <p>Jos pedagogisessa selvityksessä todetaan tarve erityiselle tuelle, tehdään erityisen tuen päätös. Päätös tarkistetaan toisen ja kuudennen luokan keväällä tai tuen tarpeen muuttuessa.</p>	<p>rehtori</p>
<p>→</p> <p>HOJKS -asiakirja laaditaan moniammatillisesti yhdessä kodin ja oppilaan itsensä kanssa. Laatimisessa hyödynnetään tehtyä oppimissuunnitelmaa, pedagogista selvitystä ja mahdollista kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla. Samassa yhteydessä pyydetään huoltajilta lupa välttämättömään tiedonsiirtoon oppilaan opetuksen järjestämiseen liittyen.</p>	<p>esiopettaja</p> <p>erityisopettaja/</p> <p>oppilashuoltoryhmä/</p> <p>yhteistyötahon asiantuntija</p>
<p>→</p> <p>Oppilas opiskelee HOJKS:n mukaisesti joustavien yksilöllisten erityisopetusratkaisujen tukemana.</p>	<p>esiopettaja</p> <p>erityisopettaja</p>

<p>→</p> <p>Opiskelua ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti HOJKS -asiakirja päivitetään tarvittaessa lukuvuoden aikana sekä vähintään vuosittain. Jos erityistä tukea saavan oppilaan kohdalla lisätään tai vähennetään yksilöllistettyjä oppimääriä, tulee hänelle tehdä pedagoginen selvitys ja sen jälkeen uusi erityisen tuen päätös, jossa päätetään uudesta oppiaineesta, joka yksilöllistetään. Oppilaan on tätä ennen saatava tukitoimia (esim. tukiopetus, erityisopetus, erilaiset opiskelumateriaalit, opastaminen opiskelustrategioiden käytössä, opittavan sisällön ydinkohtiin keskittyminen) ko. oppiaineessa.</p>	<p>esiopettaja</p> <p>erityisopettaja</p>
<p>→</p> <p>Päivitetyn HOJKS -asiakirjan mukaisen opetuksen jatkaminen tai erityisen tuen päätöksen purkaminen, ellei tarvetta yksilöllistämiseksi enää ole. Tällöin oppilas palautuu opiskelemaan tehostetulla tuella yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaan ja laaditaan oppimissuunnitelma. Tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan oppimissuunnitelmaan.</p>	<p>esiopettaja</p> <p>erityisopettaja/</p> <p>rehtori</p>

4.4 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.4.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimis-suunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arvioita ja sen yhteydessä kerättyä

tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Meillä oppimissuunnitelmana voidaan pitää syksyllä vanhempainvartin pohjalla käytettävää lomaketta (liitteenä). Suunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Erityinen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

4.4.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:in tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet

- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKS:n laatimisen yhteydessä luvussa 4.4.2. on kirjattuna.

Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityisopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on pyrkiä ennaltaehkäisemään oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia ja puuttumaan niihin mahdollisimman varhain. Osa-aikaisen erityisopetuksen tarpeen havaitsemiseksi esiopettajan havaintojen lisäksi hyödynnetään erityisopettajan tekemiä seulontoja ja testejä. Erityisopetus järjestetään esiopetuksessa koulupäivän aikana erityisopettajan antamana erityisopetuksena. Erityisopetuksesta tiedotetaan lapsen huoltajille.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKS:n laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Pidennetyyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan opetus pyritään pääsääntöisesti järjestämään riittävin tukitoimin yleisopetuksessa omassa lähikoulussa, kotiluokassa. Lähtökohdiana on inklusiivinen opetus, jolloin jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja kasvulleen. Heidän tukemisekseen käytetään tarvittaessa koulunkäyntiavustajan tukea, ja he yleensä saavat myös osa-aikaista erityisopetusta. Lapsen kasvun tukeminen ja opetuksen tavoitteet suunnitellaan moniammatillisesti yhteistyössä huoltajien kanssa. Mahdollinen oppiaineiden yhdistäminen oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaminen osa-alueisiin suunnitellaan yhteistyössä jokaisen oppilaan kohdalla tapauskohtaisesti. Tuen tarpeen ollessa erityisen vaativa, opetus voidaan järjestää oppilaan edun mukaisesti toisessa oppilaitoksessa.

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää

näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytännöistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Tieto- ja viestintätekniiikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteyden-pittoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

Lapsen ja nuoren koulupolulla on erittäin tärkeää, että kodin ja koulun yhteistyö on toimivaa, myönteissävyisä, pitkäjänteistä ja vuorovaikutuksellista. Lähtökohtina ovat lapsen ja nuoren tarpeisiin vastaaminen, huolenpito, oikeudenmukaisuus ja vastuu. Tavoitteena on tukea jokaisen lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhemmat ovat osallisina ja vaikuttajina esim. suunniteltaessa opetuksen järjestelyjä ja yksilöllisiä ratkaisuja liittyen kasvuun, oppimiseen, seurantaan ja arviointiin. Yhteistyöhön liittyvissä ongelmatilanteissa edetään tapauskohtaisesti, tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Yhteistyötä voidaan arvioida kirjallisilla kysely- tai arviointikaavakkeilla. Saadun palautteen myötä voidaan kehittää edelleen yhteistyömuotoja ja opetusta.

Yhteistyömuoto	Ajankohta	Toteutus/vastuu (vastuhenkilö tummennettu)
Esikouluun tutustumisen yhteydessä vanhemmille tietoa esikoulun käytänteistä	toukokuu	esiopettaja, rehtori
Ensimmäisen luokan tutustumiskäynnin yhteydessä vanhemmille tietoa koulunsa aloittavan lapsen tukemisesta	toukokuu	luokanopettaja
Koulutiedote	elokuu	rehtori

Luokittain toteutettavat vanhempainillat	elo-syyskuu	esiopettaja/
Vanhempien vartit luokittain (0-9) huoltajien ja oppilaiden kanssa	lokakuu	esiopettaja/
Koulun yhteiset vanhempainillat	kevätlukukausi	rehtori esiopettaja/ erityisopettaja
Tiedotteet luokittain ja oppilaskohtaisesti (reppuvihko/ muut tiedotteet)		esiopettaja/ erityisopettaja
Vanhempien ja oppilaiden tapaamiset tarvittaessa, varhaisessa ongelmien havaitsemisen vaiheessa		esiopettaja/ erityisopettaja/ rehtori
Oppimissuunnitelman suunnittelu tai päivittäminen yhteistyössä oppilaan ja kodin kanssa		esiopettaja/ erityisopettaja
Vanhempien ja oppilaan osallistuminen oppilashuoltoryhmään tarvittaessa koulunkäynnissä ilmeneviin vaikeuksiin liittyen		oppilashuoltoryhmä
Avoimien ovien päivät		rehtori / esiopettaja/ luokanopettaja/ luokanvalvoja/ aineenopettaja/ erityisopettaja

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityis-vaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessä avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkittaminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkittamis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkittaminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkittamis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus.

Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkittamis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Avustajan tuen tarve määritellään moniammatillisesti yhteistyössä kodin ja koulun kanssa. Usein avustajan merkitys ja hyöty korostuu varhaisen puuttumisen keinona. Tarvittaessa avustaja pyritään palkkaamaan tarpeen ilmetessä. Avustajan soveltuvuus ja koulutus tehtävään ovat keskeisiä tekijöitä tavoitteellisessa työskentelyssä opettajan työparina.

Apuvälineet helpottavat oppilaan selviytymistä koulunkäynnistä. Käytännössä vähintään välttämättömät apuvälineet hankitaan. Oppimisympäristö pyritään muokkaamaan sellaiseksi, että apuvälineistö ja oppimateriaali tukevat mahdollisimman hyvin erilaisen oppijan oppimista ja vuorovaikutusta.

Mahdollinen tarve koulunkäyntiavustajalle
→ Luokan-/aineenopettaja tai luokanvalvoja arvioivat tilannetta erityisopettajan ja rehtorin kanssa.
→ Asiaa arvioidaan oppilashuoltoryhmässä sekä lapsen vanhempien kanssa.
→ Mikäli todetaan selkeä tarve koulunkäyntiavustajalle, pyritään löytämään tehtävään soveltuva henkilö.
→ Opettaja ja koulunkäyntiavustaja toimivat työparina suunnitellen ja toteuttaen

mahdollisimman hyvin lapsen oppimista ja kasvua edistävää opetusta ja yksilöllisiä järjestelyjä koulupäivien aikana.

→

Koulunkäyntiavustaja tukee sopivassa määrin lapsen itsenäisyyttä, kannustaa ja antaa usein myönteistä palautetta onnistumisesta. Kustakin oppitunnista vastaavalla opettajalla on vastuu opetuksen suunnittelusta, koulunkäyntiavustajan ohjeistuksesta oppitunteja varten sekä arvioinnista ja yhteydenpidosta kotiin.

Mikäli oppilas kuuluu erityisen tuen piiriin, hän tarvitsee usein kuntouttavaa ja hoitavaa, hyvinkin yksilöllisesti suunnattua tukea, jolloin olennaista on koulun yhteistyö asiantuntijaverkoston, kuten ohjaus-, konsultaatio- ja tukipalvelujen kanssa. Ohjaus-, konsultaatio- ja tukipalveluiden tarpeellisuutta oppilaan tukena arvioidaan moniammatillisesti koulun oppilashuollon ja kodin kanssa. Ohjaus- ja tukipalveluja hankitaan tarpeen mukaan, kun tarvitaan jonkun aihealueen erikoisosaamista tai ohjausta tukitoimien suunnitteluun ja toteutukseen.

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toiminta-kulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen suojata mielen-terveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

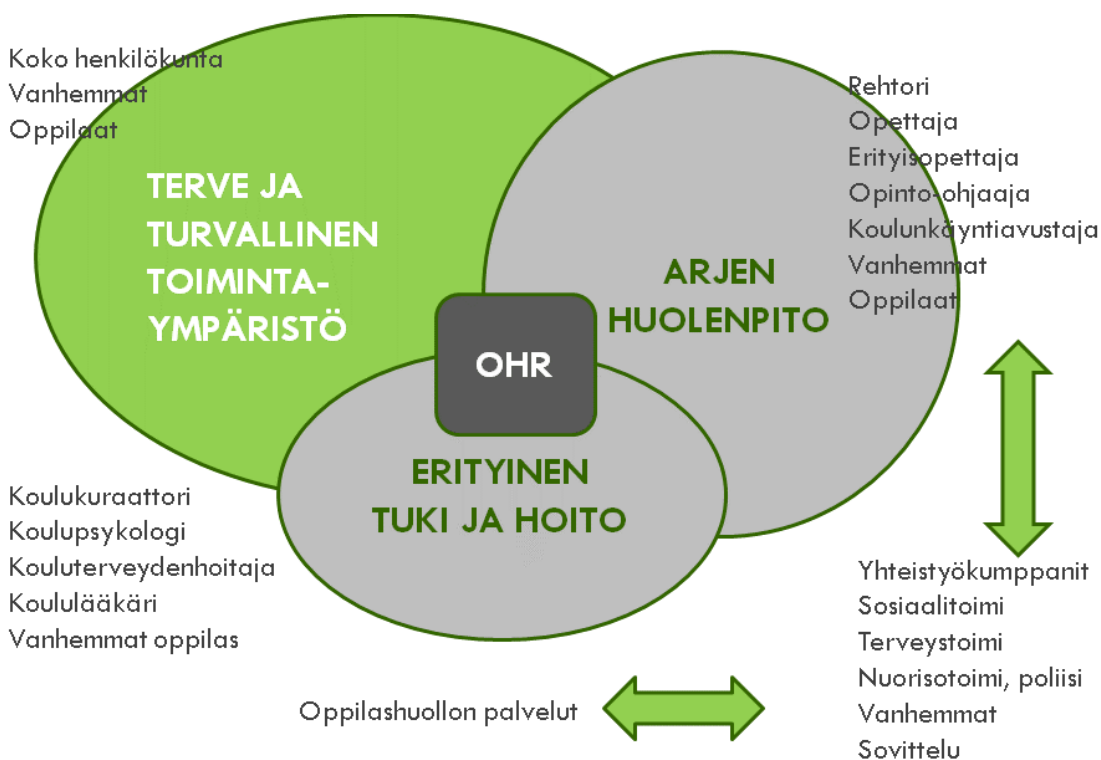
Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilas-huollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3.

Oppilashuoltotyötä kunnassamme kuvaa seuraava kaavio.

Oppilashuoltoryhmän toiminta

Oppilashuollollisia asioita käsitellään moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Siinä ovat mukana rehtori, erityisopettajat, opinto-ohjaaja, psykologi, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja ja tarvittaessa luokan-/aineenopettaja, oppilas ja huoltajat. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään muiden asiantuntijoiden ja tukiverkoston, esim. perhetyön, perhekodin tai sairaalakoulun kanssa. Oppilashuoltoryhmässä sovitaan kuka ottaa yhteyttä mihinkin tahoon, jotta voidaan turvata oppilaan kasvu ja kehitys elämäntilanteisiin liittyvissä erilaisissa vaikeuksissa. Tapauskohtaisesti sovitaan vastuuhenkilöt yhteistyöhön ja seurantaan liittyen. Kiireellisissä tapauksissa otetaan välittömästi yhteyttä esim. lastensuojeluviranomaisiin.

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu noin kuuden viikon välein ja tarvittaessa useamminkin. Vastuu kokoon kutsumisesta ja organisoinnista rehtorilla. Kun käsitellään yksittäisen oppilaan asiaa, kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle on oppilaasta annettu. Pedagoginen arvio oppilaasta käsitellään oppilashuoltoryhmässä ja päätetään tehostetun tuen aloittamisesta. Myös pedagoginen selvitys käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuoltoryhmässä seurataan mahdollisten runsaiden poissaolojen määrää ja sovitaan menettelytavoista. Yksittäisten oppilaiden asioiden lisäksi voidaan käsitellä myös asioita teemoittain, esim. luokkakohtaisesti.

Oppilaan asian käsittelyyn moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä tarvitaan huoltajien kirjallinen suostumus. Huoltajien kieltäytyessä yhteistyöstä asiaa hoitavat koulussa ne, joiden tehtäviin se välittömästi kuuluu. Asian vaatiessa on tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Oppilashuolto yleisen tuen tasolla

Yleinen tuki oppilashuollossa tarkoittaa kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien antamaa tukea oppilaalle; välittämistä, kiinnostusta oppilaan asioista, kuuntelua. Nämä kuuluvat opetuksen ohella kaikkien opettajien perustehtävään. Yleinen tuki toteutuu yhteistyössä kodin kanssa.

Yleisen tuen tasolla opettajien huolen voi herättää esimerkiksi oppilaan lisääntyneet poissaolot, koulumenestyksen heikentyminen, yksinäisyys, riitaisuus, levottomuus, kiusaaminen, epämääräiset tai aggressiiviset puheet, muutos käyttäytymisessä.

Oppilashuolto tehostetun ja erityisen tuen tasolla

Tehostetun ja erityisen tuen tasolla arvioidaan lisääntyneen tuen tarve ja järjestetään moniammatillinen tuki, jolloin tukena on myös oppilashuoltoryhmä.

Esimerkkejä kuka tukee opettajan työtä, kun huoli kasvaa ja tarvitaan moniammatillista lisätukea.

- toisen opettajan vertaistuki
- erityisopettaja/psykologi: oppimisen pulmat, työskentelytaidon pulmat, käyttäytymisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen pulmat, kouluhaluttomuus,
- terveydenhoitaja: runsaat sairauspoissaolot, uupuminen, syömisongelmat
- rehtori: vakavat pulmat, käytöspulmat, luvattomat toistuvat poissaolot
- opinto-ohjaaja: koulunkäynnin sujuminen, kouluhaluttomuus
- sosiaalityöntekijä: perhetyö, lastensuojelu

Tarvittaessa arvioidaan, vaatiiko huolen aihe oppilaskohtaista moniammatillista palaveria. Palaverin kokoonkutsujana toimii yleensä luokanopettaja/luokanvalvoja. Tavoitteena on, että huoltajat ja lapsi (ikätaaso huomioiden) osallistuvat häntä koskeviin palavereihin. Jos huoltajat kieltäytyvät yhteistyöstä, voidaan oppilasta koskevat asiat käsitellä niiden henkilöiden kesken, joille asioiden hoito välittömästi kuuluu. Tämän jälkeen vanhempia tiedotetaan jatkotoimenpiteistä kirjallisesti tai puhelimitse.

Tukimuodot oppilashuollossa

Tuen taso	Pedagoginen tuki	Kodin ja koulun yhteistyö	Moniammatillinen tuki	Koulun ulkopuolinen tuki
Yleinen tuki, pieni huoli	-eriyttäminen -tukiopetus -osa-aikainen erityisopetus -samanaikaisopetus -koulunkäynti-avustaja	-oppilaan ja huoltajien kuunteleminen, vuorovaikutuksellinen keskustelu; osallisuus	-asioihin puututaan välittömästi koulun arjessa -yhteistyö opettajien välillä	- perusterveyden -huolto -muut peruspalvelut
Tehostettu tuki,	-pedagoginen arvio -oppimis-	- oppilaan ja huoltajien	- moniammatillinen	- perusterveyden

huoli kasvanut tai useita huolen aiheita	suunnitelma -yleisen tuen suunnitelmallinen käyttö(katso tukimuodot yllä)	kuunteleminen, vuorovaikutuksellinen keskustelu; osallisuus -palaveri oppimissuunnitelman laatimista varten	yhteistyö -oppilashuolto-ryhmä -oppilaspalaverit -tukitoimien suunnittelu ja seuranta	-huolto -lastensuojelu
Erityinen tuki, suuri huoli	-pedagoginen selvitys -psykologin tai muun asiantuntijan lausunto -päätös erityisestä tuesta -HOJKS -henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja	- oppilaan ja huoltajien kuunteleminen, vuorovaikutuksellinen keskustelu; osallisuus -HOJKS-palaveri	- moniammatillinen yhteistyö -oppilashuolto-ryhmä -oppilaspalaverit -tukitoimien suunnittelu ja seuranta	-erikoissairaanhoido -lastensuojelu -yhteistyö muiden tahojen kanssa

Oppilashuollollinen tuki koulupolun siirtymävaiheissa

<p>Päivähoidosta esikouluun</p> <p>Esiopettaja, erityisopettaja ja terveydenhoitaja käyvät läpi syksyllä yhteistyöpalaverissa sellaisten oppilaiden asioita, joilla on kehityksessään ja oppimisessaan jotain aiheutta huoleen.</p>
<p>Esikoulusta ensimmäiselle luokalle</p> <p>Esiopettaja, ensimmäisen luokan opettaja ja tarvittaessa erityisopettaja pitävät palaverin, jossa opetuksen kannalta tarvittava tieto siirretään. Lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmat toimivat apuna keskustelussa. Lapselle, jolla on erityisen tuen päätös, järjestetään palaveri, jossa ovat mahdollisuuksien mukaan opettajien ja vanhempien lisäksi myös muut lasta kuntouttavat henkilöt.</p>
<p>Kuudennelta seitsemännelle luokalle</p> <p>Seitsemännelle luokalle siirtyvien oppilaiden vanhemmille järjestetään vanhempainilta kuudennen luokan keväällä. Opinto-ohjaaja käy kertomassa kuudesluokkalaisille seitsemännelle luokalle siirtymisestä. Oppilaille annetaan yhdessä vanhempien kanssa täytettäväksi oppilastietolomake ja valintalomake. Rehtori ja luokanopettaja käyvät keväällä</p>

kuudennen luokan oppilaat läpi luokkien muodostamista varten. Oppilaita opettanut luokanopettaja siirtää opetusta varten tarvittavan tiedon syksyllä aineenopettajille yhteisessä palaverissa. Palaverissa on mukana myös erityisopettaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita.

Perusopetuksesta toiselle asteelle

Luokilta 7 - 9 tehdään vierailuja toisen asteen oppilaitoksiin ja oppilaitoksia käy esittäytymässä koululla. Yhdeksännen luokan oppilaiden vanhemmille järjestetään vanhempainilta. Oppilaanohjauksen lisäksi oppilailla on tarvittaessa mahdollisuus saada ammatinvalintapsykologin palveluja.

Toisen asteen oppilaitoksiin siirretään kirjallisesti tietoja oppilaista, joilla on päätös erityisestä tuesta. Tiedonsiirrosta vastaa opinto-ohjaaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Vanhemmilta pyydetään lupa tiedonsiirtoon. Toiselle asteelle siirtymisvaiheessa oppilaan koulunkäyntiin liittyviä tietoja voidaan siirtää tiedonsiirtolomakkeella kunkin oppilaitoksen käytännön mukaisesti.

Henkilöstö perehdytetään oppilashuollon järjestämistä koskevaan suunnitelmaan vuosittain. Oppilaiden ja huoltajien perehdyttäminen oppilashuoltoon toteutetaan tiedotteiden ja vanhempainiltojen välityksellä. Oppilashuoltoryhmän toiminta suunnitellaan syksyisin, ja toimintaperiaatteet käydään läpi oppilashuoltoryhmän jäsenten kesken. Oppilashuollon toimintaohjeita päivitetään tarvittaessa. Niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan jatkuvasti.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutaun virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon

henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

Koululounaan suunnittelussa huomioidaan ravitsemussuositukset ja erityisruokavaliot. Koulun keittiöhenkilöstö sitoutuu oheiskasvattajina ohjaamaan oppilaita. Ruokailijoiden mielipiteitä kuullaan päivittäin. Joka kevät arvioidaan yhteisesti ja koulukohtaisesti kulunutta lukuvuotta ja mietitään, miten tavoitteisiin on päästy. Laatua ja asiakastyytyvääsyyttä mitataan lukuvuoden aikana, ja niitä sitoudutaan tarvittaessa parantamaan.

Kouluruokailun tavoitteet

- **Terveyttä edistävien ruokatottumusten opettaminen**
Ravitsemustietoisuutta lisätään yhteistyössä opettajien kanssa järjestämällä teemoja ja näyttelyitä terveellisistä ruoka-aineista ja kertomalla niiden valinnoista, esim. suola ja rasva.
Oppilaille annetaan tietoiskuja aiheesta ja kootaan ravitsemustietopaketteja.
- **Suomalaisen ruokakulttuurin välittäminen**
Koululounaalla tarjotaan suomalaista perusruokaa ja raaka-aineiden hankinnoissa huomioidaan eri vuodenajat ja suomalaiset raaka-aineet. Koulujen juhlat ja teemapäivät huomioidaan ja juhlapäivinä tarjotaan perinteisiä juhlaruokia.
- **Kansainvälisyyskasvatuksen tukeminen**
Kansallisen ja kansainvälisen ruoka- ja tapakulttuurin tuntemusta lisätään erilaisilla teemaviikoilla yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa.
- **Esteettisyyden vaaliminen**
Kouluruokailussa kiinnitetään päivittäin huomiota ruoan esillepanoon, ruokailuympäristön viihtyisyyteen ja kattauksiin. Estetiikka on erittäin tärkeä juhlaruokailussa.
- **Ympäristökasvatuksen tukeminen**
Koulun ympäristökasvatusta tuetaan ohjaamalla oppilaita mm. oikeaan jätteiden kierrätykseen.
- **Yhteistyö koulujen eri sidosryhmien kanssa**
Koulun keittiöhenkilöstö osallistuu pyydettäessä vanhempainiltoihin ja tekee yhteistyötä kotien ja koulun henkilökunnan kanssa.
- **Oppilaan ohjaaminen työn tekoon ja sen arvostamiseen**
Koulun keittiöhenkilöstö tukee oppilaan kehittymistä työn arvostamiseen ja vastuullisuuteen. Oppilas osallistuu kouluruokailun järjestämiseen ja keittiötyöhön.

Esiopetuksessa olevien terveydenhuolto

Esiopetuksessa olevat lapset kuuluvat lastenneuvolan piiriin. Lastenneuvolan toiminta on terveyttä edistävää, sairauksien ennaltaehkäisemistä ja varhaistoteamista sekä kokonaisvaltaista lapsen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen seurantaa ja vanhempien tukemista kasvatuksellisisa asioissa. Neuvolatoiminnassa huomioidaan koko perhe.

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lastenneuvola tekee moniammatillista yhteistyötä muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien kanssa. Neuvolassa työparina toimii terveydenhoitaja ja lääkäri.

Tavoite on tunnistaa mahdollisimman varhain oppimisvaikeusriskissä olevat lapset ja mahdollistaa heidän ohjaaminen lisätutkimuksiin ja tuen piiriin. Tämän vuoksi laajin tarkastus neuvolaiässä tehdään neljä- tai viisivuotiaana. Tämä onnistuu parhaiten neuvolassa käytössä olevalla Lene-arviolla. Laaja terveystarkastus sisältää sekä terveydenhoitajan että lääkärin suorittaman tarkastuksen.

Esiopetuksessa olevat lapset käyvät terveydenhoitajan terveystarkastuksessa ja -neuvonnassa. Terveystarkastus sisältää Lene-arvion, pituuden, painon, päänympäryksen ja verenpaineen mittaamisen sekä kuulon ja näön tutkimisen. Tarvittaessa otetaan hemoglobiini. Lapselle annetaan myös rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. Vanhempien kanssa käydään läpi tämän ikäkauden kehitysvaiheet. Lisäksi vanhemmat täyttävät lomakkeen, jossa tulee esille vanhempien kokonaisnäkemys lapsesta. Tämä lomake käydään läpi tarkastuskäynnillä. Tarkastuksen pohjalta mahdollisesti esille tulevista jatkotutkimuksista tai tukitoimista sovitaan vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa sovitaan tiedonkulun siirrosta kouluterveydenhuoltoon.

Ohjeet terveystarkastuksiin ja terveysneuvonnan sisältöön ja määrään perustuvat Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto asetukseen (380/2009) sekä Lastenneuvola lapsiperheiden tukena oppaaseen työntekijöille (STM 2004). Asetuksen pohjana on Kansanterveyslaki.

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön

turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkivalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseän, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen, väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulko-puolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Koulukuljetus järjestetään osana oppilashuoltoa lakisääteisesti tarvittaessa kaikille, joilla on koulumatkaa yli viisi kilometriä tai jos oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen koulukuljetus katsotaan tarpeelliseksi. Talvikuljetus järjestetään oppilaille, joiden koulumatka on yli neljä kilometriä. Koulukuljetus järjestetään 0.-3.-luokkien oppilaille, joilla koulumatka on yli kolme kilometriä. Lisäksi huoltajat voivat anoa lapselleen erikseen määritellyillä perusteilla kuljetusta. Perusopetuslain 38§ mukaan *”oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.”* Näillä perusteilla koulukuljetusta anotaan sivistyslautakunnalta.

Lukujärjestykset ja kyyditysreitit pyritään suunnittelemaan siten, että odotusajat jäisivät mahdollisimman lyhyiksi. Varsinaisten odotustuntien ajaksi järjestetään valvonta.

Koulukuljetusten aikana noudatetaan koulun järjestyssääntöjä ja kuljettajien antamia ohjeita niin turvallisuuteen kuin käytökseen liittyen.

Tapaturmien ennaltaehkäisy

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

Kiinteistönhoidon tehtäviin kuuluu koulurakennuksen ja -ympäristön kunnossapito. Jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla on velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan puutteista tai rikkoutumisista. Oppilaita ohjataan pitämään huolta yhteisistä tiloista ja tavaroista. Järjestyssäännöt tukevat myös tapaturmien ennaltaehkäisyä. Ne käydään läpi syksyisin oppilaiden kanssa. Myös terveystarkastaja ja työsuojelutarkastaja osaltaan huolehtivat oppimis- ja työympäristön turvallisuudesta. Palokunta ja koulupoliisi perehdyttävät osaltaan oppilaita ja henkilökuntaa turvallisuuden edistämiseen.

Erillinen pelastussuunnitelma sisältää tarkemmat toimintaohjeet tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja niissä toimimiseen. Henkilökunta on velvoitettu perehtymään siihen syksyisin. Pelastautumista harjoitellaan säännöllisesti vuosittain yhdessä koko koulun henkilökunnan ja oppilaiden kanssa.

Äkilliset kriisi-, uhka- ja vaaratilanteet

Erillisessä kriisisuunnitelmasta löytyvät neuvot ja toimintaohjeet äkillisiin kriisi-, uhka- ja vaaratilanteisiin. Henkilökunta perehdytetään suunnitelmaan vuosittain. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Koulullemme on tehty erikseen; Suunnitelma oppilaiden suojelemiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian

käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi esiopetuksen opettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilö-kohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten koulun henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame.

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammasteista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisu- ja lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen

lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan

huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden

esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa.

Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetus-laissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin

säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitettulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2- 4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja -menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatustieteet ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustieteelliset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen

kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja

opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustavalliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustavalliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikyly

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikyly. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielillä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin.

Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielillä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

Luvussa 6 erikseen nimettyjen ryhmien esiopetuksen järjestämiseen on varauduttava. Etukäteissuunnitelmia ei tällä hetkellä ole.

7 Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä keskusteluissa. Esiopetuksessa annetaan sekä lukukausi- että lukuvuositodistus, joka on samalla osallistumistodistus.

Todistuksessa kuvataan järjestettyä esiopetusta.

Esiopetuksen järjestäjä

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä
koskeva suunnitelma (HOJKS)

Esiopetus

Esiopetuksen järjestäjän arkistointiohje

Salassa pidettävä

PERUSTIEDOT

Lapsen nimi		Syntymäaika
Esiopetuksen järjestämisaika		
Yhteyshenkilö ja tämän yhteystiedot		
Huoltaja/t		
Huoltajan/huoltajien yhteystiedot		
~~Enitvian tuen päätös~~ Päätöspäivämäärä (pp.kk.vvvv)	Päätöksen tekijä	
Esiopetuksen järjestäjä		
☐ Yleinen oppivelvollisuus alkaa (pp.kk.vvvv)		☐ Pidennetty oppivelvollisuus alkaa/alkanut (pp.kk.vvvv)
~~Mahdollinen päätös perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta~~ Päätöspäivämäärä (pp.kk.vvvv)	Päätöksen tekijä	

HOJKSIN LAATIMINEN

HOJKS laadittu (pp.kk.vvvv)

Laatimisesta vastanneet opettajat

Muut HOJKS:n laatimiseen osallistuneet

Lyhyt kuvaus huoltajan ja lapsen kanssa tehdystä yhteistyöstä ja päivämäärä/t (pp.kk.vvvv)

LAPSEN ESIOPETUKSEN JA TUKITOIMIEN JÄRJESTÄMINEN

Lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

Lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet

Edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi

Pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki

Fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut

Eryityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
Kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
Kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
Moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
Kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
Lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
Yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

LAATIMISESSA ON HYÖDYNNETTY SEURAAVIA ASIAKIRJOJA

☐ Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, laadittu (nn kk vvvv)	☐ Kuntoutussuunnitelma, laadittu (nn kk vvvv)
☐ Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, laadittu (nn kk vvvv)	☐ Pedagoginen selvitys, laadittu (nn kk vvvv)
☐ Asiantuntijalausunnot, mitkä ja niiden antopäivämäärät (pp.kk.vvvv)	
☐ Muut asiakirjat, mitkä ja niiden laatimispäivämäärät (pp.kk.vvvv)	

ARVIOINTIA HOJKSIN TARKISTAMISTA VARTEN

HOJKS tarkistetaan seuraavan kerran (kk.vvvv)
HOJKS:n toteutumisen arvioinnit ja niiden pvm:t (pp.kk.vvvv)
Arviointiin osallistuneet
Lapsen edistyminen HOJKSissa hänelle määritellyissä tavoitteissa
Arvio HOJKSiin kirjattujen opetusjärjestelyjen, toimintatapojen ja tukitoimien sopivuudesta ja riittävydestä